

اسی منزلت
کهن ترین مسجد تاریخی کیلان

ولی جہانی

استان کیلان

سرشناسه	: جهانی، ولی، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: اسپسی مزگت: کهن ترین مسجد تاریخی گیلان / ولی جهانی، منصور هادی پور.
مشخصات نشر	: رشت : نشر بلور، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۷۲ ص.: مصور (بخشی رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۶-۳۸۱-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: مسجد اسپسی مزگت (رضوانشهر) -- آثار تاریخی اسلامی -- ایران -- رضوان شهر (گیلان)
رده بندی - خره	: ۱۳۹۵ ج ۹ ض ۹ / PIR ۲۰۸۹
رده بندی دی	: ۹۵۵/۲۳۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۸۱۹۳

عنوان: اسپسی مزگت: کهن ترین مسجد تاریخی گیلان

مؤلف: ولی جهانی (vali_jahani@yahoo.com)

ویرایش، طراحی و گرافیک: ر. جانعلی پور

مجری طرح: داود کاوش گیل

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

بهاء: ۱۰۰۰۰ تومان

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

رشت، بلوار شهید انصاری، روبه روی کوی ارشاد، اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان گیلان

پست الکترونیکی: info@gchto.ir پایگاه اطلاع رسانی: www.n.ir

تلفن: ۰۱۳-۳۳۶۱۸۴۶۴ نمابر: ۰۱۳-۳۳۶۱۸۴۶۳

کلیه حقوق برای اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان گیلان محفوظ است.

۲		دیباجه
۳		پیش گفتار
۵		پیشینه تاریخی منطقه رضوانشهر و دیناچال
۸		وضعیت جغرافیائی مناطق رضوانشهر و دیناچال
۹		ویژگی های جغرافیای انسانی
۱۳		موقعیت جغرافیایی اسپی مزگت
۱۷		دلایل تخریب بخش های عمده اثر
۱۷		وجه تسمیه اثر
۱۹		بررسی خلاصه مطالعات انجام شده بر بنا تاکنون و سم نت
۳۱		معماری بنا
۴۱		خاک بستر پی
۴۱		پوشش کف
۴۳		ستون ها
۴۵		تزئینات
۴۹		مواد و مصالح ساختمانی به کار رفته
۵۵		طرح های ساماندهی محوطه بنای اسپی مزگت
۵۹		آثار ثبتی شهرستان رضوانشهر
۶۱		کتاب شناسی

انگیز داشتند. آن‌ها در پناه جنگل‌ها و کوهستان‌های خود آزادانه زندگی می‌کردند. گیلان در بسیاری از ادوار تاریخی گیلان، حتی پناه‌گاه مظلومان بوده است و بسیاری از بزرگان دین اسلام در این منطقه آزادانه به نشر عقاید مذهبی و دینی خود پرداخته‌اند و یا در این منطقه ساکن شدند. روحیه سلحشوری گیلانیان هیچ‌گاه خدشه‌دار نشد و همیشه تاریخ به نوعی خودمختاری خود را حفظ نمودند. شناسایی و بررسی تاریخ و فرهنگ گذشته گیلان و گیلانیان گام بزرگی است در راه حفظ ارزش‌های گذشته پربار و باشکوه مردم این سرزمین و در پی آن ایجاد پشته‌های گرم برای فراهم کردن و احیای آینده‌ای روشن برای گیلان و کشور عزیزمان ایران.

رضا علیزاده

مدیر کل میراث فرهنگی،
صنایع دستی و گردشگری
استان گیلان

دیباجه:

گیلان منطقه‌ای کهنسال در کشور ماست که بس و نوا بس و زیبا بر پیشانی بلند ایران زمین بسته شده و نیلی دریای خزر و لندهای البرز رنگ‌های شادابی بر حاشیه آن داده‌اند. سرزمینی که با سرسبزی و شادابی و خوشبختی جاودانه خودش، همیشه زنده و پابرجا بوده و بسیاری از صفحات تاریخ را با قلم درختان جنگلی خود رقم زده است. این مرز و بوم، مهد کشاورزی و شالیزارهایی است که به هنگام عبور از آن‌ها عطر برنج مشام را می‌نوازد؛ سرزمین اقوام کهنی چون گیل، تالش و دیلم؛ سرزمین دلیران و آزادمردانی که هیچ‌گاه در طول تاریخ با زور زیر سلطه حکومتی نرفتند مگر به دلخواه خود و جسورانه زندگی کردند و در فن رزم مهارتی شگفت‌

در سال ۱۳۷۸ هنگامی که نگارنده در تپه باستانی ازبکی کرج به عنوان عضو هیأت و سرپرست کارگاه باستان‌شناسی مارال تپه زیر نظر دکتر مجیدزاده مشغول کاوش بودم اطلاع حاصل کردم که می‌باید بعد از اتمام کاوش جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی به منطقه اسپی‌مزگت عزیمت نمایم. بعد از اتمام کاوش در ازبکی در ۱۰ گیلان برگشتم و به اداره کل مراجعه نمودم. سپس از سوی بخش باستان‌شناسی اداره کل مأموریت یافتم که به اتفاق زنده یاد صدرکبیر به منطقه اسپی‌مزگت رفته و برنامه اضطراری کاوش یکی از قدیمی‌ترین مساجد تاریخی گیلان را به سازمان مرکزی ارائه نماییم. قبل از این که برای اولین بار مسجد اسپی‌مزگت را ببینم، فکر نمی‌کردم بنایی با این عظمت و شکوه در آنجا پابرجا باشد. بنای مذکور تماماً از درختان جنگلی، گیاهان خاردار، بوته‌های تمشک پوشیده شده بود. به سختی می‌شد در زیر آن سبزه فرش طبیعی قسمتی از آن بنا را مشاهده کرد. به دلیل وجود پستی و بلندی‌های زیاد در کف مسجد (ناشی از کاوش‌های غیرمجاز که توسط سوداگران اموال فرهنگی صورت گرفته)، راه رفتن در

داخل آن بسیار سخت بود. آن‌چه که نگارنده در داخل مسجد و در زیر درختان انبوه جنگلی، حفره‌ها و گیاهان خودرو مشاهده نمود، بنایی شگفت‌انگیز بود. بنایی پر از زیبایی‌ها، مجهولات، عجایب، شگفتی‌ها، پر از ارزش‌های منحصر به فرد اما غریب، متروک، ناشناخته و تداعی‌کننده سؤال‌های زیادی در ذهن هر بیننده.

در بررسی‌های میدانی اطراف بنا، یک تپه باستانی کوچک کشف گردید، که بخش عمده آن به دلیل طغیان رودخانه دیناچال از بین رفته بود و آثارش در برش تپه، مشخص بود. با توجه به این که سفالینه‌های موجود در سطح تپه، قابل مقایسه با سفالینه‌های مسجد بود، می‌توان نتیجه گرفت، که این تپه ارتباط نزدیکی با بنای اسپی‌مزگت داشته است. همچنین در ۱۵۰۰ متری بنای مسجد و در محدوده سنگ‌سرا، گورستانی اسلامی که با قله‌های رودخانه‌ای کار شده به دفع نمودیم.

در سال ۱۳۸۶ پس از اخذ مجوزهای لازم از پژوهشکده باستان‌شناسی سازمان هیأت متشکل از گروه معماری به سرپرستی زنده یاد دکتر شیرازی و دکتر خانم مهندس خالقی و گروه باستان‌شناسی به

سرپرستی زنده‌یاد صدرکبیر و نگارنده، اقدامات خود را به منظور بررسی و شناخت دقیق تر این بنای تاریخی آغاز نمودند. فعالیت‌های باستان‌شناسی در اسپی‌مزگت آغاز شد و در طی دو ماه با وجود مشکلات و مشقت‌های فراوان توانستیم این بنای تاریخی ۱۰ فقط گیاه‌زدایی و بخش داخل آن را کاملاً آواربرداری نماییم. کاشی‌ها و گمانه‌زنی‌های باستان‌شناسی به مدت ۳ سال به طول انجامید و به یاری زیاد و آواربرداری کل بنا، منجر به کشف اطلاعات ذی‌قیدی در خصوص گذشته آن گردید. کاشی‌های باستان‌شناسی در سال‌های بعد نیز توسط همکارم آقای فلاحیان ادامه پیدا کرد و گزارش این فعالیت‌های پژوهشی در مرکز اسناد اداره کل موجود است. مطالعه حاضر به طور مختصر به شناخت هرچه بهتر این اثر تاریخی با ارزش پرداخته و همچنین پس از برشمردن ویژگی‌های شاخص آن به ما یادآور می‌شود که باید در حفاظت و نگهداری آن برای آیندگان، تلاش ویژه‌ای داشته باشیم.

در پایان لازم می‌دانم از همه عزیزانی که در سامان‌دهی این اثر تاریخی و چاپ این کتاب، کوشش و تلاش مضاعفی نمودند به خصوص از

مهندس علیزاده مدیر کل محترم میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، جناب آقای مهندس اخوان، معاون محترم وقت میراث فرهنگی، جناب آقای مشیری، معاون محترم توسعه و مدیریت، زنده‌یاد دکتر شیرازی، زنده‌یاد صدرکبیر، زنده‌یاد مهریار، مهندس رامین، سرکار خانم مهندس خالقی، دکتر رزازی، دکتر فلاحیان، دکتر باقریان، دکتر میرصالحی، دکتر پور علی، مهندس هادی پور، رییس محترم میراث فرهنگی شهرستان رضوانشهر و خانواده محترم الخاص پور، تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین از آقای مهندس جانعلی پور، همکار محترم حوزه معاونت میراث فرهنگی که در تدوین این کتاب نقش موثری داشتند نیز کمال تشکر را بعمل می‌آورم.

ولی جهانی

رئیس مرکز باستان‌شناسی اداره کل